

Anna Pukał

mgr, Uniwersytet Andrzeja Frycza Modrzewskiego w Krakowie

orcid.org/0009-0004-1648-019X

anna@pukal.pl

Opiniowanie biegłych w świetle ustawy z dnia 22 listopada 2013 r. o postępowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi stwarzających zagrożenie życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób

Wstęp

Ustawa z dnia 22 listopada 2013 r. o postępowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi stwarzających zagrożenie życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób¹ zaczęła obowiązywać 22 stycznia 2014 r. Pierwsze projekty uregulowań tego rodzaju pojawiły się w 2012 r. i wiązały się z deklaracjami konieczności wprowadzenia postpenalnego środka ochronnego dotyczącego wszystkich osób, które z uwagi na występowanie zaburzeń psychicznych zostały skazane na karę bezwzględnego pozbawienia wolności za przestępstwa z użyciem przemocy bądź które stanowiły zagrożenie dla życia, zdrowia lub wolności seksualnej i obyczajowości².

¹ Dz.U. z 2014 r., poz. 14, dalej jako: ustawa o KOZZD lub po prostu ustawa.

² Zob. K. Piech, *Prawa człowieka a instytucja izolacji postpenalnej – analiza wybranych przepisów ustawy o postępowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi stwarzających zagrożenie życia, zdrowia lub wolności seksualnej*

Istotnym elementem, który podkreślał ustawodawca, było wysokie i bardzo wysokie prawdopodobieństwo popełnienia przez skazanych objętych zapisami ustawy czynów po zakończeniu odbywania dotychczasowych wyroków³. Ostatecznie z uwagi na protesty przedstawicieli środowisk psychiatrycznego, psychologicznego oraz prawniczego, które zwracały uwagę na sprzeczność proponowanych rozwiązań zarówno z Konstytucją RP⁴, jak i prawem międzynarodowym, w tym Europejską konwencją praw człowieka⁵, w projekcie wprowadzone zostały zmiany. Co znaczące, pomimo zgłaszanego sprzeciwu, żadne ze środowisk nie negowało samej konieczności izolowania takich sprawców w zakładzie zamkniętym⁶.

Ustawa powstała, jak uzasadniano⁷, w celu przeciwdziałania negatywnym skutkom ustawy z dnia 7 grudnia 1989 r. o amnestii⁸, na mocy której skazanym na karę śmierci zamieniono tę karę na 25 lat pozbawienia wolności (art. 5 ust. 1 pkt 2). Przyczynkiem do prowadzenia procesu legislacyjnego w tym obszarze (mimo że konieczność rozwiązania kwestii skazanych objętych amnestią była poruszana niemal od początku zmian ustrojowych w Polsce) stała się realna perspektywa odzyskania wolności przez więźniów pierwotnie

innych osób, „Folia luridica Universitatis Wratislaviensis” 2016, nr 5(2), s. 151; M. Powirska-Bała, *Dowód z opinii biegłego – współczesne trudności i wyzwania na gruncie polskiego procesu karnego*, „Studia Prawnoustrojowe” 2023, nr 62, s. 405–423.

³ J. Gierowski, L. Paprzycki, *Kontrowersje związane z ustawą z dnia 22 listopada 2013 r. o postępowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi stwarzających zagrożenie życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób – perspektywa prawna i psychiatryczno-psychologiczna*, „Palestra” 2014, nr 9, s. 144–161.

⁴ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. z 1997 r., nr 78, poz. 483, z późn. zm. i sprost.).

⁵ Europejska konwencja praw człowieka, właściwie Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2 (Dz.U. z 1993 r., nr 61, poz. 284 ze zm.).

⁶ A. Zoll, *Wypowiedź w Radiu TOK FM, Skazani w PRL na karę śmierci wychodzą na wolność. Państwo ma prawo dalej ich izolować? [Spór w TOK FM]*, 24.01.2013, tokfm.pl/Tokfm/7,103454,13291657,skazani-w-prl-na-kare-smierci-wychodza-na-wolnosc-panstwo-ma.html [dostęp: 31.07.2025].

⁷ *Ibidem*.

⁸ Dz.U. z 1989 r., nr 64, poz. 390.

skazanych na karę śmierci, którzy po opuszczeniu zakładów karnych po 25 latach izolacji stanowiliby realne zagrożenie dla bezpieczeństwa społecznego (np. Mariusz Trynkiewicz, tzw. szatan z Piotrkowa). Problem był szeroko dyskutowany zarówno w społeczeństwie, jak i mediach, które zdawały się potęgować uczucie strachu⁹.

Na mocy ustawy z dnia 22 listopada 2013 r. powstał najpierw Krajowy Ośrodek Zapobiegania Zachowaniom Dysocjalnym w Gośtyninie, a potem Oddział Zamiejscowy w Czersku. Według ustawy jest to podmiot leczniczy podlegający ministrowi właściwemu do spraw zdrowia, w którym prowadzone są postępowania terapeutyczne wobec osób stwarzających zagrożenie.

Zakres podmiotowy

Przepisy ustawy o KOZZD regulują powoływanie biegłych do opiniowania psychiatrycznego oraz psychologicznego w sprawach osób z zaburzeniami psychicznymi stwarzających zagrożenie życia, zdrowia i wolności seksualnej innych osób. W art. 1 doprecyzowano, że chodzi o osoby, które

- 1) odbywają prawomocnie orzeczoną karę pozbawienia wolności lub karę 25 lat pozbawienia wolności, wykonywaną w systemie terapeutycznym,
- 2) w trakcie postępowania wykonawczego występowały u nich zaburzenia psychiczne w postaci upośledzenia umysłowego, zaburzenia osobowości lub zaburzenia preferencji seksualnych,
- 3) stwierdzone u nich zaburzenia psychiczne mają taki charakter lub takie nasilenie, że zachodzi co najmniej wysokie prawdopodobieństwo popełnienia czynu zabronionego z użyciem przemocy lub groźbą jej użycia przeciwko życiu, zdrowiu lub wolności seksualnej, zagrożonego karą pozbawienia wolności, której górna granica wynosi co najmniej 10 lat.

⁹ Odpowiedź Ministerstwa Sprawiedliwości z dnia 31 maja 2021 r. na Raport Przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur z dnia 5 maja 2021 r., DWOiP-I.053.4.2021, share.google/oGiZloDlBqGB39kFI [dostęp: 7.09.2025]; *Skazani na karę śmierci wyjdą z więzienia. Prof. Zoll: Dozór nie wystarczy. Potrzebna jest izolacja*, 14.11.2013, wyborcza.pl/7,75398,14946931,skazani-na-kare-smierci-wyjda-z-wiezien-prof-zoll-dozor-nie.html [dostęp: 7.09.2025].

W związku z powyższym już na etapie postępowania wykonawczego prognozuje się (prognoza kryminologiczna) prawdopodobieństwo popełnienia czynu zabronionego (związanego z użyciem przemocy etc. – jak w cyt. art.) przez osadzonego po potencjalnym opuszczeniu zakładu penitencjarnego¹⁰. W przypadku gdy pozytywna prognoza jest wysoce prawdopodobna, po odbyciu kary pozbawienia wolności osadzony może opuścić zakład karny, natomiast w przypadku osób, wobec których prognoza negatywna jest wysoce prawdopodobna, zostają zastosowane przepisy przywołanej na wstępie ustawy¹¹.

W czasie prac legislacyjnych nad ustawą podkreślano, że ma ona dotyczyć i regulować status niewielkiej liczby osób i – co najważniejsze – że izolacja o charakterze terapeutycznym ma być stosowana nie ze względu na to, jakie przestępstwo zostało popełnione, ale jakie według dużego prawdopodobieństwa może zostać popełnione¹². W rzeczywistości jednak ustawa przewiduje zastosowanie bezterminowego pozbawienia wolności wobec wszystkich skazanych, odbywających nawet najkrótszą karę pozbawienia wolności, jeśli tylko była ona wykonywana w systemie terapeutycznym¹³. Jest stosowana w odniesieniu do ludzi wolnych, którzy odbyli karę pozbawienia wolności, nie popełnili żadnego nowego przestępstwa, ale zostali uznani za osoby mogące stwarzać w przyszłości zagrożenie dla życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób. Było to i wciąż jest przedmiotem surowej krytyki płynącej tak ze środowisk prawniczych, jak i lekarskich¹⁴.

¹⁰ A. Dziergawka, *Negatywne skutki ustawy o postępowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi stwarzających zagrożenie życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób*, „Probacja” 2022, nr 1, s. 61–82.

¹¹ *Ibidem*.

¹² M. Królikowski, *Pełny zapis przebiegu posiedzenia Komisji Nadzwyczajnej do rozpatrzenia poselskiego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz ustawy – Kodeks karny wykonawczy i rządowego projektu ustawy o postępowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi stwarzających zagrożenie życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób*, Sejm VII Kadencji, 26.09.2013, nr 4, s. 7

¹³ A. Dziergawka, *Negatywne skutki...*, op. cit., s. 61–82.

¹⁴ M. Płatek, *Negatywne skutki iluzji terapii. Uwagi o stosowaniu ustawy o postępowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi stwarzających zagrożenie*

Postępowanie w sprawie umieszczenia w KOZZD odbywa się przed sądem cywilnym właściwym dla siedziby zakładu karnego, w którym przebywa osadzony, lub dla miejsca jego stałego pobytu. Sprawy takie rozpoznaje sąd okręgowy w składzie trzech sędziów zawodowych, przy obowiązkowym udziale prokuratora i pełnomocnika osoby, której postępowanie dotyczy. Zgodnie z art. 14 ustawy o KOZZD sąd, oceniając, czy należy nałożyć na osobę stwarzającą zagrożenie nadzór prewencyjny lub umieścić ją w ośrodku, uwzględnia wszystkie okoliczności ustalone w sprawie. Najważniejszym elementem całego postępowania jest opinia opracowana przez biegłych. Biegli formułują swoją opinię na temat okoliczności faktycznych sprawy, opierając się na dostępnych informacjach oraz swoim doświadczeniu zawodowym¹⁵.

Do każdej pisemnej opinii, zgodnie z art. 286 k.p.c.¹⁶, sąd ma prawo domagać się od biegłych ustnego wyjaśnienia oraz dostarczenia opinii uzupełniającej. Art. 285 § 3 k.p.c. umożliwia sądowi wyznaczenie biegłemu dodatkowego terminu zaprezentowania treści opinii, o ile jej sformułowanie nie jest możliwe w terminie pierwotnym. Istotnym elementem związanym z przygotowaniem opinii jest możliwość zaprezentowania opinii łącznej, która przygotowana jest przez kilku biegłych (art. 285 § 2 k.p.c.). Analizując zakres podmiotowy ustawy, należy zwrócić szczególną uwagę na to, że przepisy Kodeksu postępowania cywilnego w odniesieniu do gwarancji, jakie przysługują uczestnikowi postępowania, wykazują swoiste deficyty w kontekście utrzymania bezstronności biegłego, które umożliwiałyby sądowi dokonanie zmiany biegłego (w przeciwieństwie do postępowania karnego – art. 196 § 3 k.p.k.¹⁷).

życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób i cyt. tam literatura, „Państwo i Prawo” 2020, nr 11.

¹⁵ T. Ereciński, *Komentarz do art. 278 k.p.c.*, [w:] *idem*, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 3, *Postępowanie rozpoznawcze*, Warszawa 2016, s. 400 i nast.

¹⁶ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 1964 r., nr 43, poz. 296 ze zm.), dalej: k.p.c.

¹⁷ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 1997 r., nr 89, poz. 555 ze zm.), dalej: k.p.k.

Dodatkowo art. 11 ustawy o KOZZD wskazuje na obligatoryjność powoływania biegłych: co do osób z zaburzeniami osobowości – biegłego psychologa, a w stosunku do osób z zaburzeniami preferencji seksualnych – biegłego lekarza seksuologa lub certyfikowanego psychologa seksuologa. Brakuje natomiast informacji co do szczegółów, o jaki certyfikat chodzi, jak również dotyczących weryfikacji rzeczonego certyfikatu przez sądy. Konieczność powołania określonej w ustawie liczby biegłych potwierdzono także w postanowieniu SN z dnia 11 stycznia 2017 r.¹⁸ Dodatkową trudnością w tym obszarze jest to, że biegły, który ma opiniować na potrzeby ustawy o KOZZD w danym sądzie, oprócz posiadania certyfikatu musi być również lekarzem psychiatrą lub psychologiem. Pomimo faktu określenia liczby biegłych zaangażowanych w postępowanie ustawodawca zdecydował się na pozostawienie sądowi znacznego zakresu swobody co do terminu sporządzenia opinii przez biegłych, w efekcie czego kwestia terminu sporządzenia opinii jest częstą przesłanką do zaniechania przez biegłego przyjęcia obowiązku sporządzenia opinii.

Krytyczne są również dwa kluczowe kryteria wskazywane przez sędziów, którzy w praktyce muszą brać pod uwagę przy wyborze biegłych koszt oraz czas realizacji opinii (obecnie kwestie te nie zostały uregulowane w osobnej ustawie o biegłych, co znacznie komplikuje cały przebieg postępowania)¹⁹. Kolejną kwestią związaną z podmiotowym zakresem ustawy jest treść orzeczeń wydawanych przez sądy i wniosków, jakie w swoich opiniach formułują biegli²⁰. Doktryna oraz orzecznictwo w tym zakresie wskazują na konieczność oceny przez sądy opinii przygotowanej przez biegłego²¹. W kontekście zapisów ustawy o KOZZD biegli powinni przygotowywać opinię na podstawie pytań dotyczących prawdopodobieństwa

¹⁸ IV CSK 792/15, Biul. SN z 2017 r., nr 3, s. 14.

¹⁹ A. Gutkowska, J. Włodarczyk-Madejska, J. Klimczak, P. Sidor, *Stosowanie ustawy o postępowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi stwarzających zagrożenie życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób a orzekanie wybranych środków zabezpieczających. Analiza porównawcza rozwiązań prawnych, Analizy wymiaru sprawiedliwości*, Warszawa 2020, s. 130 i nast.

²⁰ Wyrok SO w Łodzi z dnia 16 grudnia 2016 r., III Ca 1346/16, Lex nr 2199916.

²¹ J. Jodłowski, Z. Resich, J. Lapierre, T. Misiuk-Jodłowska, K. Weitz, *Postępowanie cywilne*, Warszawa 2016, s. 490.

występowania zachowań agresywnych ze strony uczestnika postępowania czy pytań dotyczących rodzajów i nasilenia zaburzeń psychicznych obecnych u badanej osoby.

Analiza zapisów ustawy, szczególnie ww. art. 11, wskazuje, iż prawdopodobnie ustawodawca kierował się jedynie kryterium występowania zaburzeń preferencji seksualnych lub zaburzeń osobowości. W praktyce to biegli, a nie sąd, zostali obarczeni koniecznością stwierdzenia występowania dwóch z trzech istniejących przesłanek wskazujących, iż dana osoba może zostać uznana za zagrożenie, a co za tym idzie – może podlegać zastosowaniu środków przewidzianych przez ustawę, w efekcie czego rola sądu została ograniczona przez ustawodawcę jedynie do stwierdzenia, czy występuje ostatnia z przesłanek pozwalająca na uznanie osoby za stwarzającą zagrożenie, tj. „czy uczestnik w chwili składania wniosku odbywał karę pozbawienia wolności lub karę 25 lat pozbawienia wolności w systemie terapeutycznym”²².

Podczas postępowania cywilnego w sprawie orzeczenia osadzenia w KOZZD (podobnie jak to miało miejsce jeszcze czasie postępowania wykonawczego) na podstawie art. 14 biegli są zobowiązani określić stopień prawdopodobieństwa popełnienia przez osadzonego w przyszłości czynu zabronionego z użyciem przemocy lub groźbą jej użycia przeciwko życiu, zdrowiu lub wolności seksualnej, zagrożonego karą pozbawienia wolności, której górna granica wynosi co najmniej 10 lat.

W związku z powyższym należy stwierdzić, iż ustawodawca podczas procesu decydowania o tym, czy konkretna osoba powinna uzyskać status osoby stanowiącej zagrożenie, nałożył na sąd obowiązek powołania biegłych, którzy w swojej ekspertyzie mają w istocie odpowiedzieć na to zagadnienie. W trakcie wyboru ośrodka przeznaczonego dla danej osoby sąd ma obowiązek uwzględnić nie tylko ekspertyzy biegłych, ale również wszystkie okoliczności ustalone w sprawie. Jednocześnie z zapisów ustawy wynika, że możliwość wyboru określonego środka postpenalnego jest również uwarunkowana treścią opinii biegłych. Dodatkowo to z treści opinii przygotowanych przez biegłych wynika wskazany w art. 11 ustawy

²² A. Gutkowska, J. Włodarczyk-Madejska, J. Klimczak, P. Sidor, *Stosowanie ustawy o postępowaniu wobec osób...*, op. cit., s. 490.

o KOZZD zakres prawdopodobieństwa popełnienia przez skazanego czynów określonych w ustawie, co z kolei nawiązuje do treści art. 14 ust. 2 i 3, które determinują wybór między zastosowaniem nadzoru prewencyjnego a skierowaniem do ośrodka osoby objętej postępowaniem.

Obszary wymagające zmian

Zadaniem biegłych jest opiniowanie w sprawie zdarzeń przyszłych i z założenia niepewnych. Środowisko lekarskie, w tym wybitni lekarze psychiatry, podkreślają

iz aktualny stan wiedzy psychologicznej, psychiatrycznej, seksuologicznej i kryminologicznej jednoznacznie sugeruje, iż pomimo intensywnego rozwoju metodologii szacowania ryzyka przemocy kryminalnej na świecie, stosowanych procedurach i narzędziach diagnostycznych (niestety nieużywanych w Polsce) nie ma możliwości takiego zobiektywizowania pomiaru, aby można było różnicować „wysokie prawdopodobieństwo” od „bardzo wysokiego prawdopodobieństwa” popełnienia czynu zabronionego²³.

Pojęcie wysokiego prawdopodobieństwa, które stanowi podstawę umieszczenia w KOZZD, jest niełatwe do zdefiniowania, przez co pojawia się przestrzeń dla subiektywnej interpretacji, stwarzającej ryzyko, że takie decyzje będą podejmowane w sposób arbitralny. W praktyce oznacza to regułę, w której sąd na podstawie ekspertyzy biegłego będzie musiał oszacować prawdopodobieństwo przyszłych działań osoby, która dotychczas była pozbawiona wolności²⁴. Jednak żadna z metod nie pozwala na określenie ryzyka ze stuprocentową pewnością²⁵. Ustawa wskazuje, iż ocena stopnia

²³ J.K. Gierowski, *Uwagi psychologa sądowego o możliwościach opiniowania o stopniu zagrożenia u osób objętych ustawą z 22 listopada 2013 r.*, „Przegląd Więziennictwa Polskiego” 2014, nr 82, s. 15.

²⁴ P. Krawczyk, *Problem konstytucyjności tzw. ustawy o bestiach*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach. Administracja i Zarządzanie” 2014, nr 100, s. 109–117.

²⁵ J. Heitzman, *Ekspertyza projektu ustawy o postępowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi stwarzających zagrożenie życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób*, Warszawa 2013, [orka.sejm.gov.pl/WydBAS.nsf/0/C9C9D2ECF427AB48C1257C3900505560/\\$file/ppc_2-2013.pdf](http://orka.sejm.gov.pl/WydBAS.nsf/0/C9C9D2ECF427AB48C1257C3900505560/$file/ppc_2-2013.pdf).

prawdopodobieństwa jest czynnością orzeczniczą sądu, ale można się zastanawiać, czy w praktyce sąd rzeczywiście będzie gotów sprzeciwić się biegłym wskazującym na konieczność internacji psychiatrycznej osoby stwarzającej zagrożenie²⁶. Z kolei w jednym z sądowych orzeczeń pada taka argumentacja:

nie decydują tutaj elementy matematycznie sprawdzalne, ale dokonana przez biegłych analiza osobowości, cech, sposobu postępowania i drogi życiowej osoby badanej. Na podstawie tych okoliczności, w powiązaniu z wiedzą fachową i doświadczeniem zawodowym biegłych co do sposobu zachowania osób o określonych cechach w określonych sytuacjach, mogą oni wnioskować co do tego, że osoby o podobnych cechach znajdujące się w podobnych sytuacjach postąpią analogicznie²⁷.

Decyzja o wyborze jednej z dwóch możliwości zastosowania środków, które przewidział ustawodawca, zależy od ustalonego poziomu prawdopodobieństwa, że ta osoba mogłaby popełnić czyn związany z zagrożeniem życia etc. Elementem niezbędnym do podjęcia decyzji przez sąd jest uzyskanie opinii biegłych.

Opinie powstają na podstawie badań psychiatrycznych połączonych z analizą dokumentów, w tym opinii psychiatrycznych i psychologicznych z postępowania wykonawczego, a fakultatywnie (jeśli psychiatrzy uznają taką konieczność) uwzględniając obserwację w zakładzie psychiatrycznym. Obserwacja ta nie może jednak przekroczyć czterech tygodni, o czym decyduje sąd, podobnie jak o miejscu przeprowadzenia danej obserwacji (art. 13 ust. 2 ustawy o KOZZD).

W praktyce sami biegli stawiają tej procedurze poważne zarzuty. Zwracają uwagę, iż sądy wymagają od nich wystawiania opinii w trybie pilnym, co może skutkować często wydaniem opinii niekompletnej albo – co gorsza – błędnej. Przy ocenie ryzyka ponownego popełnienia przestępstwa wymagana jest gruntowna analiza całości biografii sprawcy, przeprowadzenie pogłębionego wywiadu

²⁶ M. Królikowski, A. Sakowicz, *Granice legalności postpenalnej detencji sprawców niebezpiecznych*, „Forum Prawnicze” 2013, nr 5, s. 32.

²⁷ Orzeczenie nieznanego sądu, za: A. Gutkowska, J. Włodarczyk-Madejska, J. Klimczak, P. Sidor, *Stosowanie ustawy o postępowaniu wobec osób...*, *op. cit.*, s. 77.

czy też długoterminowej obserwacji w warunkach do tego odpowiednich. Do zadań biegłych należy ustalenie, czy u danej osoby występują zaburzenia psychiczne o takim charakterze i nasileniu, że istnieje przynajmniej wysokie prawdopodobieństwo dokonania czynu zabronionego z użyciem przemocy lub groźbą jej zastosowania wobec zdrowia, życia lub wolności seksualnej. Realizacja tego postulatu, jak wskazują sami biegli, wymaga przeprowadzenia obserwacji psychiatrycznej badanego, czyli niezbędnym czynnikiem, determinującym trafność i prawdziwość przygotowanej opinii, jest czas, który jest często ograniczany do niezbędnego minimum, co w sposób bezpośredni rzutuje na merytoryczny charakter przygotowanych dokumentów. Leczenie psychiatryczne nie polega na izolacji przez umieszczenie w szpitalu, ale na stosowaniu szczególnych metod i oddziaływań medycznych. Te z kolei mogą być stosowane wyłącznie w stosunku do osób, które mają postawione rozpoznanie konkretnej choroby, w stosunku do której oddziaływania medyczne są uzasadnione z uwagi na planowany i prognozowany skutek w zakresie poprawy stanu zdrowia psychicznego, a nie mogą być warunkowane tym, co ktoś zrobił lub może zrobić²⁸. Według postanowienia SN z dnia 16 kwietnia 2015 r.²⁹ „umieszczenie osoby w ośrodku jest nieuzasadnione medycznie, bo cel leczniczy nie będzie tam zrealizowany, gdyż osoby stwarzające zagrożenie w rozumieniu ustawy nie są chore psychicznie” i nie można ich wyleczyć ze stwarzania zagrożenia³⁰.

Dodatkowym problemem z perspektywy biegłych jest presja ze strony prokuratora co do czasu i kosztu wydania opinii³¹. Istotne wydaje się również, że ustawa nie precyzuje kwestii, czy dany biegły mógł mieć wcześniej styczność z badanym, np. na etapie postępowania wykonawczego jako biegły terapeuta na oddziale, a co za tym idzie – nie ustala się, czy wydawał on już wcześniej w stosunku

²⁸ J. Heitzman, *Ekspertyza projektu ustawy...*, op. cit., s. 17.

²⁹ Postanowienie SN z dnia 16 kwietnia 2015 r., I CSK 825/14, LEX nr 1677120.

³⁰ W. Brzozowski, *Postępowanie ze sprawcami niebezpiecznymi – główne wątpliwości konstytucyjne*, „Przegląd Legislacyjny” 2015, nr 4, s. 38.

³¹ *Funkcjonowanie ustawy dotyczącej ośrodka w Gostyninie. Seminarium w Biurze RPO*, 21.11.2019, bip.brpo.gov.pl/pl/content/funkcjonowanie-ustawy-o-osrodku-w-gostyninie-seminarium-rpo [dostęp: 12.07.2025].

do osoby, której dotyczy wniosek, opinie i w jakim brzemieniu. Sytuacja, w której biegły występuje w podwójnej roli terapeuty i diagnosty stwarza konflikt moralny, bo z jednej strony jako terapeutę obowiązuje go tajemnica względem pacjenta oraz kierowanie się jego dobrem, a z drugiej – jako diagnosta – może wydać opinię, która przyczyni się do pogorszenia jego sytuacji w postaci izolacji i umieszczenia w KOZZD.

Co ważne, nie sprawdza się także statusu biegłego pod kątem ewentualnego wyłączenia go z orzekania w sprawach o takie umieszczenie, np. gdy byłby on związany ze sprawcą bądź ofiarą. I wreszcie – nie weryfikuje się również kompetencji biegłych. Ustawa nie podaje żadnych wytycznych co do doświadczenia biegłych w zakresie wydawania opinii, i to opinii szczególnie trudnych. Opiniować może więc dowolna osoba wpisana na listę biegłych, chyba że powołany zostaje biegły *ad hoc*. W orzecznictwie zaznacza się, że analiza opinii biegłego przez sąd opiera się także na kryteriach takich jak: wiedza biegłego, teoretyczne fundamenty opiniowania, sposób uzasadnienia przedstawionego w niej stanowiska oraz intensywność wyrażonych w niej ocen³².

Dodatkowym zarzutem, jaki można sformułować pod adresem analizowanych zapisów, jest nieuwzględnienie w procesie przygotowania opinii psychoterapeutów. Zgodnie z aktualnymi, ogólnie przyjętymi standardami zawodowymi psychologowie nie mogą prowadzić zadań psychoterapeutycznych bez posiadania certyfikatu psychoterapeutycznego³³. W praktyce nieuwzględnienie tej przesłanki może uniemożliwiać realizację obowiązujących standardów. Interwencje psychoterapeutyczne powinny być ukierunkowane na pacjentów, którzy spełniają ustalone kryteria, a kryteria wykluczenia muszą być również wyraźnie określone.

Uwagę zwraca również występujący w literaturze spór o zastosowaną procedurę. Wypowiadający się z jednej strony (w większości sędziowie) popierają dotychczasowe ustawowe rozwiązanie

³² Wyrok SN z dnia 15 października 2014 r., V CSK 584/13, LEX nr 1540644.

³³ J. Aleksandrowicz, C. Czabała, *Podstawy psychoterapii*, [w:] *Psychiatria*, t. 3, *Metody leczenia. Zagadnienia etyczne, prawne, publiczne, społeczne*, red. J. Wciórka, S. Puzyński, J. Rybakowski, Wrocław 2012, s. 265–268.

zastosowania procedury cywilnej³⁴. Inni wykazują, iż co do osób wcześniej skazanych przez sąd karny proceduje teraz sąd cywilny, który na ogół nie ma doświadczenia w sprawach o takim charakterze, zdecydowanie rzadziej korzystając z opinii biegłych psychiatrów czy psychologów, a jeśli już, to przedmiot ich oceny jest zupełnie inny³⁵. Warto podkreślić, że sądy cywilne stosują ustawę wbrew uchwałom Sądu Najwyższego z dnia 30 stycznia 2019 r.³⁶ oraz z 9 marca 2021 r.³⁷ Procedura cywilna nie była ani przeznaczona, ani nawykła do używania przepisów Kodeksu postępowania cywilnego do odbierania ludziom wolności. Również

wyłączenie objętych przez ustawę z 22 listopada 2013 r. kwestii z obszaru regulacji prawno-karnych dotyczących instytucji środków leczniczo-zabezpieczających i przekazanie ich do kompetencji sądów cywilnych dodatkowo komplikuje kwestie opiniodawcze. Wiedza odnosząca się do kwestii prognozowania zachowań przestępnych, czy też formułowania opinii o stopniu niebezpieczeństwa sprawcy dla porządku prawnego, a także szacowania prawdopodobieństwa ryzyka zachowań przestępnych, najczęściej przemocowych, nie jest możliwa bez szczegółowej analizy popełnionych dotychczas czynów zabronionych, ich motywacji, związku z zaburzeniami psychicznymi czy też zmiennymi osobowościowymi i sytuacyjnymi. Punktem wyjścia do formułowania sądów prognostycznych jest bowiem z zasady szeroka analiza dotychczas popełnionych przez sprawcę czynów zabronionych. Stanowi ona bardzo ważną przesłankę prognozowania, umożliwia uchwycenie i opisanie zależności przyczynowych między czynem zabronionym a osobowością sprawcy, czy też ujawnianymi przez niego zaburzeniami psychicznymi. Próba zastosowania „cywilnych” procedur sądowych wobec grupy osób objętych regulacjami ustawy z 22 listopada 2013 r. jest nieporozumieniem i naruszeniem fundamentalnego porządku prawnego³⁸.

Po umieszczeniu osoby w KOZZD³⁹ opiniuje się cyklicznie (nie rzadziej niż co 6 miesięcy), ale już tylko przez jednego biegłego leka-

³⁴ Zob. np. uchwała SN z dnia 19 października 2018 r., III CZP 46/18; uchwała SN z dnia 30 stycznia 2019 r., III CZP 75/18, OSNC 2019, nr 6, poz. 68; wyrok SA w Katowicach z dnia 20 września 2016 r., I ACA 66/16, Lex nr 2137005.

³⁵ Wyrok TK z dnia 23 listopada 2016 r., K 6/14, s. 37 uzasadnienia.

³⁶ Cyt. uchwała SN z dnia 30 stycznia 2019 r.

³⁷ Uchwała SN z dnia 9 marca 2021 r., III CZP 89/19, OSNC 2021, nr 7–8, poz. 46.

³⁸ J. Gierowski, L. Paprzycki, *Kontrowersje...*, *op. cit.*, s. 161.

³⁹ Art. 4–5 u.p.o.z.

rza psychiatrę, bez psychologa czy seksuologa, a ocenia się to samo, co przy kompleksowej opinii z końca odbywania kary w systemie terapeutycznym (art. 46 ust. 1 ustawy o KOZZD). Pod uwagę brane są także wyniki postępowania terapeutycznego prowadzonego w KOZZD, nie ma natomiast żadnej informacji, co w przypadku, gdy osoba przebywająca w ośrodku nie podejmuje terapii⁴⁰.

Należy zauważyć, iż jak wskazują przedstawiciele środowisk prawniczych, sam fakt umieszczenia jednostki w KOZZD należy uznać za naruszający zasadę proporcjonalności. Z tej zasady wynika, że powinno się wybierać metody efektywne w realizacji skomplikowanych celów, a jednocześnie jak najmniej obciążające podmioty, wobec których mają być one stosowane, lub szkodliwe w takim stopniu, który jest konieczny do osiągnięcia zamierzonego celu⁴¹. Naczelna Rada Adwokacka podkreśliła, że badanie przepisów ustawy oraz ekspertyz specjalistów z dziedziny psychologii, a także psychiatrii, wskazuje, iż mimo powoływania się na względy zdrowotne oraz ustawę z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego⁴² prawdziwym motywem, jaki realizuje ustawa, jest możliwość izolacji jednostek, które pomimo zakończenia odbywania kary stanowią realne zagrożenie społeczne. Niemniej jednak „społeczny” kierunek przyjętych przepisów jest zdecydowanie krytykowany przez samych psychiatrów. Zaznaczają oni, że obowiązkowa terapia zaburzeń osobowości jest nieefektywna, a w związku z tym terapia, choć powinna być ukierunkowana na eliminację tych problemów, w rzeczywistości będzie służyć jako narzędzie izolacji wybranych jednostek.

Według ustawy o KOZZD, gdy stan zdrowia osoby przebywającej zmieni się na tyle, że dalszy jej pobyt w ośrodku nie jest konieczny, to opinię tę przekazuje się bezzwłocznie (art. 46 ust. 2), jednakże za wydanie owej opinii lekarzowi psychiatrze nie przysługuje wynagrodzenie. Nie jest wiadome, czym kierował się ustawodawca przy formułowaniu tego zapisu. Brak wynagrodzenia za wykonanie danej pracy może przecież skutkować wykonaniem tej pracy

⁴⁰ Cyt. wyrok TK z dnia 23 listopada 2016 r., s. 72 uzasadnienia oraz treść art. 14 ust. 1 ustawy o KOZZD.

⁴¹ Orzeczenie TK z dnia 31 stycznia 1996 r., K 9/95.

⁴² Dz.U. z 1994 r., nr 111, poz. 535 ze zm.

bez należytej staranności. Ponadto warto podkreślić, iż obecnie w ośrodku w Gostyninie przebywa ponad 100 „pacjentów”; z czego 22 posiada pozytywne opinie terapeutów oraz biegłych, wykazujące brak podstaw do dalszego tam pobytu. Jednak z niewiadomych przyczyn osoby te nadal nie opuściły murów placówki. „Do Ośrodka nie powinny być także kierowane osoby chore psychicznie, a takie sytuacje mają miejsce”⁴³.

Podsumowanie

W odniesieniu do przepisów ustawy o KOZZD trzeba przede wszystkim „zwrócić uwagę na fakt, że biegli, opierając się o przeszłość osadzonego, oceniają kategorycznie, czy popełni on przestępstwo w przyszłości, tworząc prognozę kryminologiczną”⁴⁴. Stopień prawdopodobieństwa popełnienia czynu zabronionego musi być wysoki, lecz nie można tu wymagać jedynie prawdopodobieństwa graniczącego z pewnością, co stwarza nie tyle wysoki, co bardzo wysoki stopień prawdopodobieństwa⁴⁵. Chodzi przy tym o znaczne prawdopodobieństwo określonego zachowania i jego bliską, realną możliwość⁴⁶. „Z uwagi na płynne i nie do końca zdefiniowane różnice pomiędzy ryzykiem wysokim i bardzo wysokim, jak również odnoszenie prawdopodobieństwa ryzyka popełnienia czynu zabronionego nie tylko do czynu, ale do górnej granicy ustawowego zagrożenia karą”⁴⁷, biegli wskazują na problem i trudność w oszacowaniu owego ryzyka⁴⁸. Tym samym realna staje się sytuacja, że biegli

⁴³ P. Kukliński, *Praktyka funkcjonowania...*, op. cit., s. 248–249.

⁴⁴ A. Dziergawka, *Zasady stosowania środków zabezpieczających*, [w:] *Środki zabezpieczające w prawie karnym. Zagadnienia prawnomaterialne i procesowe*, red. I. Zgoliński, W. Juchacz, Inowrocław 2020.

⁴⁵ I. Zgoliński, *Komentarz do art. 93c k.k.*, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. V. Konarska-Wrzošek, Warszawa 2020, teza 6; postanowienie SA w Katowicach z dnia 26 lutego 2016 r., V ACa 13/16, LEX nr 2050477.

⁴⁶ J.K. Gierowski, L.K. Paprzycki, *Rozdział 16*, [w:] *Środki zabezpieczające*, red. L.K. Paprzycki, „System Prawa Karnego”, t. 7, Warszawa 2015, s. 214.

⁴⁷ *Ibidem*.

⁴⁸ A. Więcek-Durańska, *Praktyka orzecznicza wykonywania nadzoru prewencyjnego oraz umieszczenia w Krajowym Ośrodku Zapobiegania Zachowaniom Dysocjalnym osób stwarzających zagrożenie*, Warszawa 2016, s. 34.

ze strachu przed odpowiedzialnością, jeśli wypuszczony popełni przestępstwo, wolą stwierdzić, że osoba stanowi wysokie zagrożenie, zaś sąd podzieli zarówno obawy, jak i opinię biegłych.

Wychodząc z założenia, że umieszczenie w ośrodku nie ma bezpośredniego związku z popełnieniem przestępstwa i odbyciem kary pozbawienia wolności, kolejnym krokiem może stać się orzekanie „środków zabezpieczających”, będących reakcją na potencjalne niebezpieczeństwo osób, które nie popełniły jeszcze żadnego czynu zabronionego⁴⁹.

Biegły poza wpisem na listę przy sądzie nie musi mieć żadnych dodatkowych kwalifikacji, doświadczenia czy stażu pracy. Nikt tego nie weryfikuje, podobnie jak statusu biegłego w zakresie jego wcześniejszych relacji czy znajomości z osadzonym lub poszkodowanym, powiązania z czynem popełnionym *etc.* Jeżeli biegły sam nie odstąpi od procesu, to nie ma przepisu, który takie wyłączenie by sankcjonował.

Należy stwierdzić, że opiniowanie na gruncie Kodeksu postępowania cywilnego na dokumentach tworzonych w ramach Kodeksu karnego wykonawczego tworzy kolizję normatywną i w ocenie autorki niniejszego artykułu bardziej odpowiednie byłoby zastosowanie przepisów Kodeksu postępowania karnego.

Zarzuty co do szybkości i kosztów opiniowania zgłaszają sami biegli, co znalazło odzwierciedlenie w wielu kontrolach przeprowadzonych przez Rzecznika Praw Obywatelskich, które wykazały liczne nieprawidłowości.

Analizując zapisy ustawy można z dużą dozą prawdopodobieństwa, graniczącego z pewnością, stwierdzić (nawiązując do stosowanego powszechnie sposobu określania bardzo wysokiego prawdopodobieństwa, wymienionego w treści ustawy jako „szansa niewiele odbiegającą od pewności”⁵⁰), że za fikcyjne można uznać motywy wskazywane przez ustawodawcę, dotyczące terapeutycznej funkcji

⁴⁹ A. Barczak-Oplustil, *Środki reakcji „prawnokarnej” wobec osób z zaburzeniami psychicznymi stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób w perspektywie zasad zawartych w konstytucji. Wybrane zagadnienia*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2014, nr 4, s. 76.

⁵⁰ A. Gutkowska, J. Włodarczyk-Madejska, J. Klimczak, P. Sidor, *Stosowanie ustawy o postępowaniu wobec osób...*, *op. cit.*, s. 77.

stosowanych względem osób wymienionych w ustawie środków zabezpieczających. Sposób prezentowania i zakres działań, jakie mogą być realizowane przez biegłych, który został wskazany w analizowanych przepisach, jednoznacznie wskazuje, iż procedury określone w ustawie stanowią jedynie prawne rozwiązanie problematyki niebezpiecznych osób wychodzących z zakładów karnych. Zamierzeniem tej ustawy jest oddzielanie niebezpiecznych osób od reszty społeczeństwa, a nie ich realna terapia. Krytykowana regulacja odnosi się do osób z problemami psychicznymi, które mogą stwarzać różnego rodzaju zagrożenia dla innych. Tworzenie prognozowanych osądów, co odnosi się do wspomnianego zagrożenia, stanowi jeden z najtrudniejszych problemów diagnostyczno-prognostycznych, który wciąż nie jest dostatecznie dopracowany metodologicznie, co podkreślają sami psychologowie i psychiatrzy pełniący funkcję biegłych. Nie ma również sposobu na obiektywizację ani na dokładniejsze określenie stopnia i poziomu zagrożenia dla porządku społecznego, które mogą stwarzać osoby wymienione w tej ustawie. Z tego powodu eksperci (biegli) powołani w takich kwestiach muszą uwzględnić etyczny aspekt swoich obowiązków zawodowych i określić prawdopodobieństwo uzyskania miarodajnych wyników realizowanych czynności.

Kończąc, warto poczynić pewne spostrzeżenie: ustawa, jako nadzwyczajna, miała dotyczyć absolutnie nielicznych sprawców. Wbrew jednak temu pozwala ona „bezterminowo pozbawiać wolności każdego, kto trafił do więzienia w czasie, gdy nie obowiązywała, kto odbył w całości choćby krótką karę pozbawienia wolności, komu nie postawiono nowego zarzutu i kto choć przez krótki czas w trakcie odbywania kary przebywał na oddziale terapeutycznym”⁵¹.

Uchwalenie omawianej ustawy przewiduje stosowanie przymusu i pozbawienia wolności wobec osoby, która nie dopuściła się czynu zabronionego, co stało się niebezpiecznym dla demokratycznego państwa prawnego precedensem, polegającym na

⁵¹ M. Płatek, *Negatywne skutki iluzji terapii...*, op. cit., s. 95. Nowelizacja prawa karnego z 2015 r. ograniczyła stosowanie ustawy do osób skazanych za czyn popełniony przed dniem wejścia w życie ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2015 r., poz. 396).

zaakceptowaniu prewencyjnej izolacji tych, którzy jeszcze nie popełnili przestępstwa, ale w przekonaniu władzy mogą je popełnić⁵².

Można zauważyć, że znaczenie biegłych posiadających podstawy prawne jest w ustawie tym bardziej istotne, ponieważ to oni dzięki swojej ekspertyzie, doświadczeniu oraz zaangażowaniu powinni zapobiegać jej negatywnym konsekwencjom, wydając opinie, na których odpowiednie sądy będą opierać swoje orzeczenia. Instytucje te z kolei zadbają o powołanie w roli biegłych specjalistów najwyższej klasy, z właściwym przygotowaniem, wykształceniem i doświadczeniem. Dodatkowo zapisy ustawy nie precyzują wystarczająco przepisów, co umożliwiłoby ich prawidłową oraz jednolitą interpretację i stosowanie. Wyzwaniem dla biegłych nadal pozostaje trudność w określeniu ryzyka, zwłaszcza z powodu płynnych i nie całkowicie sprecyzowanych różnic między ryzykiem wysokim a bardzo wysokim, a także odnoszenie prawdopodobieństwa wystąpienia czynu zabronionego nie tylko do samego czynu, ale także do maksymalnego ustawowego zagrożenia karą. Istnieje bardzo duże prawdopodobieństwo, że biegli, obawiając się odpowiedzialności, że wypuszczona osoba popełni przestępstwo, wolą ocenić, iż stanowi ona duże zagrożenie, a sąd zgodzi się zarówno z ich obawami, jak i z ich ekspertyzą.

Odwołując się do przywołanych argumentów należy sformułować końcowy wniosek, że opiniowanie zgodnie z ustawą KOZZD wymaga znacznej modyfikacji i sprecyzowania w obszarach, z którymi wiąże się ww. wątpliwość, ponieważ ma to wydzźwięk w realnym działaniu, w postaci izolacji osób, które w wyniku zakończenia odbywania kary pozbawienia wolności powinny wyjść na wolność, a pod wpływem omawianych opinii mogą zostać bezterminowo (co należy po raz kolejny podkreślić) umieszczone w Krajowym Ośrodku Zapobiegania Zachowaniom Dyssocjalnym⁵³.

⁵² R. Piotrowski, *Opinia dotycząca zgodności z Konstytucją RP projektu ustawy o postępowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi stwarzających zagrożenie życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób*, [w:] *Rządowy projekt ustawy o postępowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi stwarzających zagrożenie życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób*, Warszawa 2013, s. 38.

⁵³ J.K. Gierowski, *Przymus w leczeniu i rehabilitacji psychiatrycznej*, [w:] *Środki zabezpieczające*, op. cit., „System Prawa Karnego”, t. 7, s. 43.

Bibliografia

Akty prawne

Polska

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. z 1997 r., nr 78, poz. 483, ze zm. i sprost.).

Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 1964 r., nr 43, poz. 296 ze zm.).

Ustawa z dnia 7 grudnia 1989 r. o amnestii (Dz.U. z 1989 r., nr 64, poz. 390).

Ustawa z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (Dz.U. z 1994 r., nr 111, poz. 535 ze zm.).

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 1997 r., nr 89, poz. 555 ze zm.).

Ustawa z dnia 22 listopada 2013 r. o postępowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi stwarzających zagrożenie życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób (Dz.U. z 2014 r., poz. 14).

Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2015 r., poz. 396).

Inne

Europejska konwencja praw człowieka, właściwie Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2 (Dz.U. z 1993 r., nr 61, poz. 284 ze zm.).

Orzecznictwo

Trybunał Konstytucyjny

Wyrok TK z dnia 23 listopada 2016 r., K 6/14.

Orzeczenie TK z dnia 31 stycznia 1996 r., K 9/95.

Sąd Najwyższy

Wyrok SN z dnia 15 października 2014 r., V CSK 584/13, LEX nr 1540644.

Postanowienie SN z dnia 16 kwietnia 2015 r., I CSK 825/14, LEX nr 1677120.

Postanowienie SN z dnia 11 stycznia 2017 r., IV CSK 792/15, Biul. SN z 2017 r., nr 3.

Uchwała SN z dnia 19 października 2018 r., III CZP 46/18.

Uchwała SN z dnia 30 stycznia 2019, III CZP 75/18, OSNC 2019, nr 6, poz. 68.

Uchwała SN z dnia 9 marca 2021 r., III CZP 89/19, OSNC 2021, nr 7–8, poz. 46.

Inne

Wyrok SA w Katowicach z dnia 20 września 2016 r., I ACa 66/16, Lex nr 2137005.

Wyrok SO w Łodzi z dnia 16 grudnia 2016 r., III Ca 1346/16, Lex nr 2199916.

Postanowienie SA w Katowicach z dnia 26 lutego 2016 r., V ACa 13/16, LEX nr 2050477.

Literatura

Aleksandrowicz J., Czabała C., *Podstawy psychoterapii*, [w:] *Psychiatria*, t. 3, *Metody leczenia. Zagadnienia etyczne, prawne, publiczne, społeczne*, red. J. Wciórka, S. Puzyński, J. Rybakowski, Wrocław 2012, s. 265–268.

Barczak-Oplustil A., *Środki reakcji „prawnokarnej” wobec osób z zaburzeniami psychicznymi stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób w perspektywie zasad zawartych w konstytucji. Wybrane zagadnienia*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2014, nr 4, s. 53–78.

Brzozowski W., *Postępowanie ze sprawcami niebezpiecznymi – główne wątpliwości konstytucyjne*, „Przegląd Legislacyjny” 2015, nr 4, s. 25–41.

Dziergawka A., *Negatywne skutki ustawy o postępowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi stwarzających zagrożenie życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób*, „Probacja” 2022, nr 1, s. 61–82.

Dziergawka A., *Zasady stosowania środków zabezpieczających*, [w:] *Środki zabezpieczające w prawie karnym. Zagadnienia prawnomaterialne i procesowe*, red. I. Zgoliński, W. Juchacz, Inowrocław 2020.

Ereciński T., *Komentarz do art. 278 k.p.c.*, [w:] T. Ereciński, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 3, *Postępowanie rozpoznawcze*, Warszawa 2016.

Funkcjonowanie ustawy dotyczącej ośrodka w Gostyninie. Seminarium w Biurze RPO, 21.11.2019, bip.brpo.gov.pl/pl/content/funkcjonowanie-ustawy-o-osrodku-w-gostyninie-seminarium-rpo [dostęp: 12.07.2025].

Gierowski J., Paprzycki L., *Kontrowersje związane z ustawą z dnia 22 listopada 2013 r. o postępowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi stwarzających zagrożenie życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób – perspektywa prawna i psychiatryczno-psychologiczna*, „Palestra” 2014, nr 9, s. 144–161.

Gierowski J.K., *Uwagi psychologa sądowego o możliwościach opiniowania o stopniu zagrożenia u osób objętych ustawą z 22 listopada 2013 r.*, „Przegląd Więziennictwa Polskiego” 2014, nr 82, s. 15–46.

Gierowski J.K., Paprzycki L.K., *Rozdział 16*, [w:] *Środki zabezpieczające*, red. L.K. Paprzycki, „System Prawa Karnego”, t. 7, Warszawa 2015.

- Gutkowska A., Włodarczyk-Madejska J., Klimczak J., Sidor P., *Stosowanie ustawy o postępowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi stwarzających zagrożenie życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób a orzekanie wybranych środków zabezpieczających. Analiza porównawcza rozwiązań prawnych, Analizy wymiaru sprawiedliwości*, Warszawa 2020.
- Heitzman J., *Ekspertyza projektu ustawy o postępowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi stwarzających zagrożenie życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób*, Warszawa 2013, orka.sejm.gov.pl/WydBAS.nsf/0/C9C9D2ECF427AB48C1257C3900505560/\$file/ppc_2-2013.pdf.
- Jodłowski J., Resich Z., Lapierre J., Misiuk-Jodłowska T., Weitz K., *Postępowanie cywilne*, Warszawa 2016.
- Krawczyk P., *Problem konstytucyjności tzw. ustawy o bestiach*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach. Administracja i Zarządzanie” 2014, nr 100, s. 109–117.
- Królikowski M., *Pełny zapis przebiegu posiedzenia Komisji Nadzwyczajnej do rozpatrzenia poselskiego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz ustawy – Kodeks karny wykonawczy i rządowego projektu ustawy o postępowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi stwarzających zagrożenie życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób*, Sejm VII Kadencji, 26.09.2013, nr 4.
- Królikowski M., Sakowicz A., *Granice legalności postpenalnej detencji sprawców niebezpiecznych*, „Forum Prawnicze” 2013, nr 5, s. 17–34.
- Odpowiedź Ministerstwa Sprawiedliwości z dnia 31 maja 2021 r. na Raport Przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur z dnia 5 maja 2021 r., DWOiP-1.053.4.2021, share.google/oGiZloDIBqGB39kFI [dostęp: 7.09.2025].
- Piech K., *Prawa człowieka a instytucja izolacji postpenalnej – analiza wybranych przepisów ustawy o postępowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi stwarzających zagrożenie życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób*, „Folia Iuridica Universitatis Wratislaviensis” 2016, nr 5(2), s. 149–164.
- Piotrowski R., *Opinia dotycząca zgodności z Konstytucją RP projektu ustawy o postępowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi stwarzających zagrożenie życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób*, [w:] Rządowy projekt ustawy o postępowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi stwarzających zagrożenie życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób, Warszawa 2013, s. 37–42.
- Płatek M., *Negatywne skutki iluzji terapii. Uwagi o stosowaniu ustawy o postępowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi stwarzających*

- zagrożenie życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób i cyt. tam literatura*, „Państwo i Prawo” 2020, nr 11, s. 93–108.
- Powirska-Bała M., *Dowód z opinii biegłego – współczesne trudności i wyzwania na gruncie polskiego procesu karnego*, „Studia Prawnoustrojowe” 2023, nr 62, s. 405–423.
- Skazani na karę śmierci wyjdą z więzienia. Prof. Zoll: Dozór nie wystarczy. Potrzebna jest izolacja, 14.11.2013, wyborcza.pl/7,75398,14946931,skazani-na-kare-smierci-wyjdą-z-wiezien-prof-zoll-dozor-nie.html [dostęp: 7.09.2025].
- Więcek-Durańska A., *Praktyka orzecznicza wykonywania nadzoru prewencyjnego oraz umieszczenia w Krajowym Ośrodku Zapobiegania Zachowaniom Dysocjalnym osób stwarzających zagrożenie*, Warszawa 2016.
- Zgoliński I., *Komentarz do art. 93c k.k.*, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. V. Konarska-Wrzesek, Warszawa 2020.
- Zoll A., *Wypowiedź w Radiu TOK FM, Skazani w PRL na karę śmierci wychodzą na wolność. Państwo ma prawo dalej ich izolować? [Spór w TOK FM]*, 24.01.2013, tokfm.pl/Tokfm/7,103454,13291657,skazani-w-prl-na-kare-smierci-wychodza-na-wolnosc-panstwo-ma.html [dostęp: 31.07.2025].

Streszczenie

Opiniowanie biegłych w świetle ustawy z dnia 22 listopada 2013 r. o postępowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi stwarzających zagrożenie życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób

Celem artykułu jest przedstawienie specyfiki powoływania biegłych w myśl ustawy z dnia 22 listopada 2013 r. o postępowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi stwarzających zagrożenie życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób, czyli ustawy, która powszechnie jest znana jako tzw. ustawa o bestiach.

Rola biegłego jako uczestnika procesu sądowego ma często znaczenie dla ustalenia rozstrzygnięcia. Szczególna odpowiedzialność spoczywa na biegłych psychiatrach, psychologach i seksuologach, powoływanych w procesie karnym, ale także w postępowaniu cywilnym, w którym na mocy rzeczzonej ustawy orzeka się o umieszczeniu w Krajowym Ośrodku Zapobiegania Zachowaniom Dysocjalnym.

Słowa kluczowe: Krajowy Ośrodek Zapobiegania Zachowaniom Dysocjalnym, izolacja postpenalna, bestia, opinia, biegły psychiatra

Abstract

Expert opinions in light of the Act of 22 November 2013 on the procedure for persons with mental disorders posing a threat to the life, health or sexual freedom of other persons

The purpose of this article is to present the specifics of appointing expert witnesses under the Act of November 22, 2013, on the Procedure for Persons with Mental Disorders Posing a Threat to the Life, Health, or Sexual Freedom of Others, commonly known as the 'Beast Act.'

The role of an expert witness as a participant in a court proceeding is often crucial to determining the outcome. Special responsibility rests with expert psychiatrists, psychologists, and sexologists, appointed in criminal proceedings, but also in civil proceedings, where, under the aforementioned Act, a person is ordered to be placed in the National Center for the Prevention of Dissocial Behavior.

Key words: National Centre for the Prevention of Antisocial Behaviour, post-penal isolation, beast, opinion, expert psychiatrist